

**ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТР ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

« 09 »

М.О. Фролов

2021 р.

**ПРОГРАМА
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
ЗА ПРОФІЛЕМ «ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА»**

**УХВАЛЕНО
ВЧЕНОЮ РАДОЮ ЗНУ**

протокол № 2 від 07.09.2021 р.

Запоріжжя
2021 рік

Програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти за профілем «вчитель зарубіжної літератури». Запоріжжя: ЗНУ, 2021. 11 с.

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

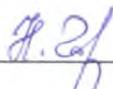
Бакаленко І. М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української літератури
Бойко Л. П., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови
Горбач Н. В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури
Ніколаєнко В. М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури
Павленко І. Я., доктор філологічних наук, процесор кафедри слов'янської філології
Сабліна С. В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови
Слижук О. А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української літератури
Стандніченко О. О., кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства
Темна О. В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології

ОБГОВОРЕНО ТА РЕКОМЕНДОВАНО ДО РОЗГЛЯДУ КАФЕДРАМИ:

української літератури

« 31 » травня 2021 р., протокол № 10

Завідувач кафедри

к. філол. наук, доцент Н. В. Горбач

української мови

« 12 » травня 2021 р., протокол № 10

Завідувач кафедри

д. філол. наук, професор Р. О. Христіанінова

слов'янської філології

« 27 » травня 2021 р., протокол № 10

Завідувач кафедри

д. філол. наук, професор І. Я. Павленко

українознавства

« 26 » травня 2021 р., протокол № 9

Завідувач кафедри

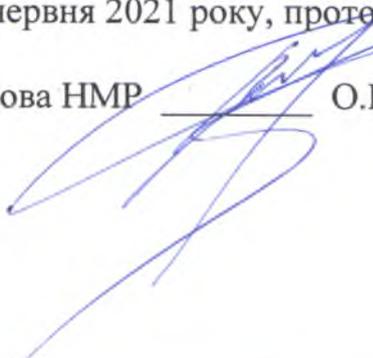
к. філол. наук, доцент О. О. Стадніченко

РЕКОМЕНДОВАНО

Керівник ЦПО С.В. Ільїн

РОЗГЛЯНУТО ТА РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАТВЕРДЖЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЮ РАДОЮ ЗНУ

17 червня 2021 року, протокол № 10

Голова НМР О.І. Гура

ВСТУП

Цільова група: педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти.

Обсяг програми: 30 академічних годин, 1 кредит ЄКТС.

Форма підвищення кваліфікації: інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева), дуальна.

Форми організації освітньої діяльності: лекції; практичні та тренінгові заняття; майстер-класи, тематичні дискусії, робота в малих групах над міні-проєктами (як дослідницького, так і практичного напрямків).

Варіативна частина навчальної програми є невід'ємною її складовою. Вибір тематичного спецкурсу здійснюється до початку навчання за особистою заявою слухача.

Основні методи навчання: методи проблемного навчання; ігрове / соціальне / імітаційне моделювання; кооперативні техніки, що вимагають об'єднання локальних ініціатив слухачів методика взаємообміну завданнями; ділові ігри; портфоліо; аналіз конкретних ситуацій (кейс-метод); навчання через Інтернет, контроль.

Форма підсумкового контролю: залік у формі тестування.

Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації: сертифікат Запорізького національного університету.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРОГРАМИ

Мета: Підвищення професійної компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти за профілем «вчитель зарубіжної літератури» відповідно до сучасних вимог до викладання дисципліни.

Основними завданнями програми є:

- ознайомлення з методологічними засадами та методами наукового дослідження методики викладання зарубіжної літератури;
- засвоєння педагогами: ідеології Нової Української школи і концептуальних підходів до побудови освітнього процесу в умовах реформування освіти; структури і змісту основних нормативних документів, що забезпечують освітній процес з зарубіжної літератури;
- формування та розвиток здатності ставити, формалізувати і вирішувати завдання, вміти системно аналізувати наукові проблеми, генерувати нові ідеї і створювати нове знання, володіти науковим світоглядом;
- розвиток знань педагогів про розв'язання проблем особистісного та когнітивного розвитку дитини, в тому числі, відбору ефективних інноваційних форм і методів освітньої діяльності, орієнтованої на розвиток інтелектуально-творчого та соціально-психологічного потенціалу особистості дитини;
- формування професійної компетентності вчителя зарубіжної літератури;
- створення сприятливих умов для повноцінної реалізації та самореалізації потенційних професійних можливостей учителів зарубіжної літератури в умовах Нової української школи;
- розвиток у вчителів-словесників умінь моделювання уроків у літературній галузі;
- вироблення вміння компетентно орієнтуватися в інформаційному просторі;

- формування вміння використовувати в освітньому процесі інноваційних технологій, які забезпечуватимуть високий рівень теоретичної та практичної підготовки школярів;
- формування інформаційної грамотності (знання основ ІКТ);
- формування знань щодо організації та проведення науково-дослідної роботи;
- формування вміння застосовувати здобуті знання у своїй професійній діяльності вчителя зарубіжної літератури;
- формування готовності до постійного вдосконалення творчої професійної діяльності.

Напрями підготовки: педагогічні працівники за профілем «вчитель зарубіжної літератури» передбачає комплексне поєднання таких напрямів підготовки:

- формування ключових компетентностей;
- розвиток професійних компетентностей (знання навчального предмета, фахових методик, технологій);
- використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі.

Матеріально-технічне забезпечення проведення курсів підвищення кваліфікації: курси планується проводити на базі навчальних аудиторій Запорізького національного університету, у т.ч. що мають спеціальне обладнання (проектор; ноутбук, персональні комп'ютери).

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

Загальні:

- здатність ставити, формалізувати і вирішувати завдання, вміти системно аналізувати наукові проблеми, генерувати нові ідеї і створювати нове знання, володіти науковим світоглядом;
- здатність формулювати власну думку, володіти навичками ведення наукової і загальнокультурної дискусій;
- розуміння необхідності, сутності та специфіки модернізації освітнього процесу в світлі вимог реформування освіти, його відмінностей від попередніх типів і моделей навчання;
- володіння відповідним понятійним апаратом і термінологією;
- обізнаність з теоретичних питань здійснення моніторингу якості освіти;
- здатність формувати загальне уявлення про стан, законодавчу базу сучасної освіти та напрями її модернізації, особливості розвитку освіти регіону; здатність до реалізації валеологічного підходу до організації та проведення навчальних занять з зарубіжної літератури;
- розуміння основ системно-діяльнісного і метапредметного підходів в освіті як методологічної платформи її реформування.

Професійні:

- здатність до самоаналізу інтелектуальної та педагогічної діяльності, здатність застосовувати у своїй професійній діяльності поглиблені знання з методики викладання, інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій, отримані відповідно до профільної спрямованості.
- здатність ставити завдання теоретичних і (або) експериментальних науково-прикладних досліджень з зарубіжної літератури і вирішувати їх за допомогою

відповідного теоретичного апарату, сучасної апаратури та інформаційних технологій; здатність здійснювати експертизу змістової і технологічної характеристик сучасних методів навчання зарубіжної літератури, в тому числі з використанням ІКТ;

– здатність самостійно освоювати нові дисципліни і методи досліджень; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

– здатність до відбору засобів навчання, реалізації різних моделей організації діяльності учнів (навчальної та позаурочної) на основі обраних засобів навчання;

– підвищення рівня знань про підходи до розв'язування задач підвищеного рівня складності з курсу «зарубіжна література» основної та старшої школи; освоєння педагогами системи вимог до оцінки освітньої діяльності учнів з зарубіжної літератури;

– здатність професійно представляти плани і результати власної викладацької діяльності з використанням сучасних засобів; демонструвати навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;

– здатність визначати разом з колективом виконавців напрями своєї інноваційної освітньої діяльності, обирати підходи до вирішення конкретних інноваційних завдань з модернізації освітнього процесу;

– здатність застосовувати методи планування під час виконання освітніх завдань у предметній галузі; здатність організувати спільну діяльність з колегами;

– здатність до кваліфікованого методичного супроводу процесу навчання зарубіжної літератури, в тому числі в інформаційному середовищі та дистанційного формату; здатність самостійно організувати і проводити інновації і впроваджувати їх результати в освітній процес, готовність до участі в інноваційній діяльності;

– **філологічна компетентність**: здатність виконувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства) в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічних наук;

– **професійно-педагогічна компетентність**: обізнаність із новітніми науково обґрунтованими відомостями з педагогіки, психології, методик, інноватики для створення освітнього середовища, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню дітей середнього та старшого шкільного віку; здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів у галузі загальної середньої освіти;

– **соціально-громадянська компетентність**: розуміння сутності громадянського суспільства, володіння знаннями про права і свободи людини; усвідомлення глобальних (зокрема екологічних) проблем людства і можливостей власної участі у їх розв'язанні; усвідомлення громадянського обов'язку та почуття власної гідності; вміння визначати проблемні питання у соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та віднаходити шляхи їх розв'язання; навички ефективної та конструктивної участі в цивілізаційному суспільному розвитку; здатність до ефективної командної роботи, вміння попереджувати та розв'язувати конфлікти, досягаючи компромісів; вміння ідентифікувати та протидіяти мові ворожнечі; вміння ідентифікувати стереотипи й дискримінації та протидіяти їм; мати базові навички емоційного інтелекту; вміння використовувати медіа для соціального блага;

– **загальнокультурна компетентність**: здатність розуміти твори мистецтва; усвідомлення власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших; вміння аналізувати та створювати фото, лого, символи, постери, інфографіку, інші візуальні ряди;

– **мовно-комунікативна компетентність**: володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування в процесі організації колективної та індивідуальної діяльності; вміння вислуховувати, відстоювати власну позицію, використовуючи різні прийоми розмірковувань та аргументації; розвиненість культури

професійного спілкування, здатність досягати педагогічних результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії (відповідних знань, вербальних і невербальних умінь і навичок залежно від комунікативно-діяльнісних ситуацій);

– **психологічно-фасилітативна компетентність**: усвідомлення ціннісної значущості фізичного, психічного і морального здоров'я дитини; здатність сприяти творчому становленню школярів та їхній індивідуалізації;

– **підприємницька компетентність**: вміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави;

– **інформаційна та медіакомпетентність**: вміння ефективно шукати інформацію; вміння шукати джерела та першоджерела та працювати з ними; розуміння авторського права, вміння розрізняти плагіат; вміння відрізняти факти від суджень; вміння систематизувати інформацію, висувати гіпотези та оцінювати альтернативи; вміння аналізувати медіатексти.

Очікувані результати навчання:

Слухачі курсів підвищення кваліфікації повинні:

знати:

- нормативно-правові засади системи освіти України;
- сучасні теоретичні основи освітніх галузей, визначених Державним стандартом базової освіти;
- зміст і концепцію літературної освіти на сучасному етапі;
- сучасні педагогічні та інноваційні технології викладання літератури;
- специфіку сучасного уроку зарубіжної літератури та його альтернативні моделі;
- основи інформаційної культури, якості та особливості мовно-комунікативної культури вчителя-словесника;
- різновиди усного мовлення вчителя-словесника та невербальні способи спілкування.

вміти:

- аналізувати нормативно-правові документи функціонування системи освіти України, наукову та методичну літературу з метою використання її у професійній діяльності;
- працювати з передовим методичним спадком, інтегрувати в уроки зарубіжної літератури сучасні педагогічні та інноваційні технології, нові інформаційні технології;
- проводити моніторинг якості навчальних досягнень учнів з певної теми. Здійснювати контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів згідно з критеріями оцінювання та у відповідності до державних вимог до рівня навчальних досягнень учнів, визначених у програмі з певного предмету;
- застосовувати засоби вербальної невербальної й паравербальної комунікації; володіти нормами сучасної української літературної мови у професійній комунікації, основами культури професійного спілкування, етикетом ділового спілкування;
- вчитися упродовж життя й удосконалювати з високим рівнем автономності набуто під час навчання кваліфікацію.

Критерії оцінювання: підсумкове тестування за змістом основних навчальних модулів, що проводиться у системі Moodle. Тестування за модулем інваріантної складової містить 30 тестових завдань, за модулем варіативної складової 10 тестових завдань. Тестування

вважається успішно складеним за умови виконання 60% від загальної кількості завдань за кожним модулем.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

Назва модуля		Зміст		Усього годин
Професійний	А	1.	<i>Інваріантна складова професійного модуля</i>	20
		1.1	Особливості НУШ. Сучасні технології викладання зарубіжної літератури з урахуванням наскрізних змістових ліній Державного стандарту	4
		1.2	Стратегії літературної освіти в новій українській школі. Сучасна література для дітей у шкільній програмі 5-9 класів.	4
		1.3	Особливості навчання зарубіжної літератури в умовах дистанційного/змішаного навчання: форми, методи, інструменти, засоби організації навчання. Використання ІКТ у процесі викладання зарубіжної літератури	4
		1.4	Зарубіжна фантастика у шкільному курсі літератури	4
		1.5	Науково-дослідна робота в школі	4
		Разом передбачено годин за планом		
	В	1.6	<i>Варіативна складова професійного модуля</i>	8
Разом передбачено годин за планом			8	
Усього на модуль				28
Діагностико-аналітичний			Підсумкове тестування	2
Усього на модуль				2
Разом по модулях				30
Додаткова варіативна частина	В	Тематичні спецкурси		
		Створення безпечного освітнього середовища		8
		Особливості інклюзивного навчання та забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами		8
		Протидія та попередження булінгу (цькування) в закладах освіти		8
		Діджиталізація та використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі,		8
		Мовно-комунікативна компетентність вчителя-предметника		8

Тема 1.1. Особливості НУШ. Сучасні технології викладання зарубіжної літератури з урахуванням наскрізних змістових ліній Державного стандарту

Тема 1.2. Стратегії літературної освіти в новій українській школі. Сучасна література для дітей у шкільній програмі 5-9 класів

Тема 1.3. Особливості навчання зарубіжної літератури в умовах дистанційного/змішаного навчання: форми, методи, інструменти, засоби організації навчання. Використання ІКТ у процесі викладання зарубіжної літератури

Тема 1.4. Зарубіжна фантастика у шкільному курсі літератури

Тема 1.5. Науково-дослідна робота в школі. Базові аспекти науково-дослідницької діяльності. Методологія та організація науково-дослідницької роботи. Підготовка учнів до конкурсів науково-дослідницьких робіт та олімпіад

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Вовкодав О. В., Лип'яніна Х. В. Сучасні інформаційні технології: навч. посібник. Тернопіль, 2017. 500 с.
2. Мацевко-Бекерська Л. Методика викладання світової літератури / Л. Мацевко-Бекерська. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 320 с.
3. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник/ Ред.-упор. В. Ф.Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.
4. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014.
5. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі: навч. посіб. для студ. вузів / Ф. М. Штейнбук. К. : Кондор, 2010. 314 с.

Додаткова:

1. Биков В. Ю. Моніторинг рівня навчальних досягнень з використанням Інтернет-технологій: монографія / В. Ю. Биков, Ю. М. Богачков, Ю. О. Жук / за ред. В. Ю. Бикова, Ю. О. Жука. Київ : Педагогічна думка, 2008. 128 с.
2. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
3. Вітченко А. О. Теорія і технологія формування інтерпретаційної компетенції старшокласників у процесі вивчення світової драматургії. Луганськ : ЛНУ ім. Т. Г. Шевченка, 2007. 326 с.
4. Гладишев В.В. Теорія і практика контекстного вивчення художніх творів у шкільному курсі зарубіжної літератури. Миколаїв : Ліон, 2006. 370 с
5. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: Навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної педагогічної освіти. Вінниця: ООО «Планер», 2005. 366 с.
6. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
7. Клименко Ж.В. Теорія і технологія вивчення перекладних художніх творів у старших класах загальноосвітньої школи: Монографія. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. 340 с.
8. Краус Н. М. Методологія та організація наукових досліджень: навчально-методичний посібник. Полтава: Оріяна, 2012. 183с.
9. Марцин В.С., Міценко Н.Г., Даниленко О.А. та ін. Основи наукових досліджень Навчальний посібник / Л.: Ромус-Поліграф, 2002.
10. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури. Київ : Ленвіт, 2000. 240 с.
11. Наукові основи методики літератури: навчально-методичний посібник / За ред. Волошиної Н. Й. Київ : Ленвіт, 2002. 344 с.
12. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / О.М.Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За заг. ред. О. М. Пехоти. К.: А.С.К., 2003. 255 с.
13. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К.: А.С.К., 2005. 154 с.

14. Пометун О., Пирожено Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. К.: Вища школа, 2002. 174 с.
15. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007.
16. Семенов О. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури. Суми, 2005. 246 с.
17. Семенов О. Українська культуромовна особистість учителя. К.: Педагогічна думка, 2007. 146 с.
18. Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу : монографія. Київ : Ленвіт, 2004. С. 173-210.
19. Тушева В. В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник/ В. В. Тушева, УМО НАПН України. Харків: «Федорко», 2014.
20. Хмарні технології в навчальних закладах: колективна монографія / за заг. ред. В. П. Сергієнка. К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. 375 с.

Інформаційні ресурси:

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення 15.05.2021)
2. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-96.html> (дата звернення 15.05.2021)
3. Освітній проєкт «На урок». URL : <https://naurok.com.ua/upgrade/nus>
4. Нова українська школа : poradnik dla vchytelya URL : <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf> (дата звернення 15.05.2021)
5. Биков В. Хмарні технології як імператив модернізації освітньо-наукового середовища вищого навчального закладу URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipuss_2016_4_8 (дата звернення 15.05.2021)

ДОДАТКОВА ВАРІАТИВНА ЧАСТИНА

Створення безпечного освітнього середовища

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- вміння визначати фактори психоемоційного перевантаження школярів;
- знання освітніх (педагогічних) ризиків, розуміння основних механізмів їх виникнення та умов просторово-часової реалізації.

Очікувані результати навчання:

- здатність організовувати навчальний процес відповідно до вікових особливостей ЦНС та вищої нервової діяльності дітей шкільного віку;
- здатність визначати ризики, які можуть виникати під час навчального процесу, та знаходити шляхи їх подолання.

Назва модуля		Зміст	Усього годин	
Додаткова варіативна частина	В	1	Психофізіологічні аспекти створення безпечного освітнього середовища у закладі загальної середньої освіти	4
		2	Сучасні підходи до оцінки ризиків у закладі загальної середньої освіти	4
	Разом передбачено годин за планом			8

Тема 1. Психофізіологічні аспекти створення безпечного освітнього середовища у закладі загальної середньої освіти.

Психофізіологічні особливості вищої нервової діяльності осіб шкільного віку. Психоемоційне перевантаження ЦНС під час навчальної діяльності: причини та шляхи профілактики.

Тема 2. Сучасні підходи до оцінки ризиків у закладі загальної середньої освіти.

Класифікація освітніх (педагогічних) ризиків. Методи ідентифікації та попередження педагогічних ризиків.

Рекомендована література

Основна:

1. Кокун О.М. Психофізіологія. Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 184 с.
2. Зацарний В. В., Зацарна О. В., Землянська О. В., Праховнік Н. А. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Київ: НТУУ «КПІ», 2016. 230 с.

Додаткова:

1. Луценко О. Л. Психофізіологія: прикладні аспекти. Навчально-методичний посібник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 55 с.
2. Ткачук А.І., Пуляк О.В. Безпека життєдіяльності та основи охорони праці. Кропивницький: ПП "Центр оперативної поліграфії "Авангард". 2017. 184 с.

Інформаційні ресурси:

1. Психологические тесты онлайн. Бесплатные методики для взрослых и детей. URL: <https://pcenter.kiev.ua/portfolio/psichologicheskie-testy-onlajn/>
2. Нормативно-правові документи з охорони праці та безпеки життєдіяльності у закладі освіти. URL: <http://gordynya.school.org.ua/normativnopravovi-dokumenti-z-ohoroni-praci-ta-bezpeki-zhittediyalnosti-u-zakladi-osviti-19-09-27-09-12-2020/>

Особливості інклюзивного навчання та забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- інклюзивна, педагогічного партнерства.

Очікувані результати навчання:

- знати принципи, форми та методи ефективної підтримки осіб з особливими освітніми потребами;
- уміти самостійно визначати та вирішувати актуальні питання у процесі взаємодії з учнями, які мають особливі потреби в умовах інклюзивної освіти;
- опанувати уміння диференційованого викладання та оцінювання навчальних досягнень та розвитку дітей з особливими освітніми потребами;
- здійснювати необхідні адаптації/модифікації курикулуму й методики викладання;
- вміти розробляти індивідуальні навчальні плани та програми для дітей з особливими освітніми потребами на основі визначення їхніх потреб;
- використовувати доцільні психолого-педагогічні підходи у роботі з різними групами дітей з особливими освітніми потребами;
- засвоїти комплекс заходів із системного психолого-педагогічного супроводження дітей з особливими освітніми потребами у процесі навчання.

Назва модуля		Зміст	Усього годин	
Додаткова варіативна частина	В	1	Сутність та зміст особистісної готовності осіб з особливими потребами до інклюзивної освіти	2
		2	Психологічні особливості взаємодії людей з особливими потребами у різноманітних сферах	2
		3	Диференційоване викладання та індивідуальне оцінювання в інклюзивному класі	2
		4	Організація індивідуального навчання учнів з особливими освітніми потребам	2
	Разом передбачено годин за планом			8

Тема 1. Сутність та зміст особистісної готовності осіб з особливими потребами до інклюзивної освіти.

Адаптивний потенціал особистості. Захисні механізми особистості з особливими освітніми потребами. Формування адекватного «Я-образу» особистості в кризових умовах. Роль самооцінки у психофізичному розвитку особистості. Благополуччя та неблагополуччя особистості.

Тема 2. Психологічні особливості взаємодії людей з особливими потребами у різноманітних сферах.

Стереотипи та установки представників суспільства до людей з особливими потребами. Рівень готовності сприйняття та прийняття людей з особливими потребами у різноманітних сферах життєдіяльності. Соціальні та психологічні бар'єри у процесі спілкування представників суспільства та людей з особливими потребами. Соціальна реклама, як засіб впливу на суспільну свідомість щодо здібностей та можливостей людей з особливими потребами. Психологічні засоби роботи з різноманітними представниками суспільства, які спрямовані на організацію інклюзивного освітнього простору.

Психологічні засоби створення позитивного образу особистості з особливими потребами в сучасному суспільстві.

Тема 3. Диференційоване викладання та індивідуальне оцінювання в інклюзивному класі
Обґрунтування диференційованого підходу в освітньому процесі. Диференціація змісту, процесу, кінцевих результатів. Взаємозв'язок диференційованого викладання та оцінювання. Особливості безбального оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами. Інструментарій оцінювання. Портфоліо як технологія якісного оцінювання навчальних досягнень. Аналіз зразків робіт. Спостереження та інтерв'ю. Тестування в умовах інклюзивного навчання.

Тема 4. Організація індивідуального навчання учнів з особливими освітніми потребам
Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання та її значення у процесі навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку. Мультидисциплінарна команда та її діяльність в умовах інклюзивного навчального закладу. Особливості курикулуму навчального та корекційно-розвивального процесів. Державний стандарт для дітей з особливими освітніми потребами. Загальноосвітні, спеціальні та корекційно-розвивальні програми, їх адаптація та модифікація. Реалізація курикулуму в навчальному процесі.

Організація індивідуальних занять учнів з особливими освітніми потребами. Індивідуальний навчальний план (ІНП) та його складові. Підготовка та вимоги до підписання ІНП. Комплексна інформація про дитину. Оцінювання рівня психофізичного розвитку дитини. Співпраця з батьками при розробленні та виконанні індивідуального навчального плану. Аналіз основних компонентів індивідуального навчального плану. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами початкової школи. Інструментарій оцінювання. Особливості безбального оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами. Періодичність перегляду ІНП.

Рекомендована література

Основна:

1. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik dla pedagogів і батьків / уклад. : Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. Київ : [б.в.], 2016. 68 с.
2. Клопота Є. А. Психологічні основи інклюзивного освітнього простору: навчальний посібник. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 85 с.
3. Клопота Є. А. Тренінг самопізнання та саморозвитку: навчальний посібник. Запоріжжя : ЗНУ, 2013. 208 с.
4. Кобильченко В., Омельченко І. Спеціальна психологія: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2020. 224 с.
5. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі. Київ : Літера ЛТД, 2019. 112 с.

Додаткова:

1. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна практика: технології навчання. Київ : Літера ЛТД, 2019. 160 с.
2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Педагогічні технології інклюзивного навчання: навч.-метод. посіб. Київ : Атопол, 2015. 136 с.
3. Конопацька О.С. Проблеми навчання і виховання учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії. URL: https://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=158
4. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів. Технологія портфоліо в інклюзивному класі. Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти. URL: <http://zakinppo.org.ua/centri/oblasnij-resursnij-centr-z-pidtrimki-inkluzivnoi-osviti/metodichni-materiali/2103-kontrol-ta-ocinjuvannja-navchalnih-dosjagnen-uchniv-tehnologija-portfolio-v-inkluzivnomu-klasi>

5. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів 5-10 класів з порушеннями інтелектуального розвитку : навчально-методичний посібник / авт.: О.В. Чеботарьова, Г.О. Блеч, І.В. Гладченко, С.В. Трикоз, І.В. Бобренко, Н.А. Ярмола та ін. / за ред. О.В. Чеботарьової. Київ : ІСП НАПН України, 2019. 120 с.
6. Основи інклюзивної освіти : навч. метод. посіб. / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ : А.С.К., 2012. 308 с.

Інформаційні ресурси:

1. Методичні рекомендації щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами. Лист МОН від 30 серпня 2021 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-navchannya-osib-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-list-mon>

Протидія та попередження булінгу (цькування) в закладах освіти

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- психологічна; емоційно-етична;

Очікувані результати навчання:

- розуміти психологічну природу конфлікту, типологію конфліктної взаємодії, види конфліктної поведінки та типи конфліктних особистостей;
- навчитись прогнозувати, діагностувати та долати конфлікти в освітньому середовищі та консультувати за потреби;
- зрозуміти психологічну природу булінгу, його механізми та чинники; знати основні ознаки, види та форми булінгу;
- вміти визначати роль учасників боулінгу та аналізувати психологічні особливості жертви та агресора у ситуації боулінгу;
- враховувати причини і наслідки цькування для кривдника, потерпілого, спостерігачів у превентивній і виховній роботі.

Назва модуля		Зміст		Усього годин
Додаткова варіативна частина	В	1	Психологічні особливості конфліктів в освітньому середовищі	2
		2	Психологічна характеристика булінгу	2
		3	Протидія та попередження булінгу (цькування) в закладах освіти: правовий аспект	4
	Разом передбачено годин за планом			8

Тема 1. Психологічні особливості конфліктів в освітньому середовищі

Поняття конфлікту, передумови виникнення конфліктів, психологічна природа конфліктів, типологія конфліктів в освітньому середовищі;

Соціально-психологічні чинники виникнення конфліктів в освітньому середовищі, 3-х компонентна модель виникнення конфлікту. Активність сторін та її роль у визначенні ступеня загрози конфліктної взаємодії.

Стадії протікання конфлікту, конфліктна поведінка сторін конфлікту, типи конфліктних особистостей. Конфлікти у вчительському колективі (вертикальні та горизонтальні) та конфлікти між вчителями, учнями та батьками.

Психологічні умови протікання конфліктної взаємодії. Конструктивні та деструктивні наслідки конфліктної взаємодії в освітньому середовищі. Шляхи та методи профілактики, діагностики та подолання конфліктів в освітньому середовищі (психологічні наслідки конфліктів, подолання впливу негативних емоцій, зниження рівню стресостійкості та емоційної толерантності).

Тема 2. Психологічна характеристика булінгу

Поняття булінгу, його психологічні ознаки і види (порівняльна характеристика боулінгу і конфлікту; види і форми булінгу; психологічні передумови боулінгу);

Структура булінгу та психологічні характеристики його учасників (психологічні риси жертви булінгу, агресора, роль та можливості спостерігача);

Соціально-психологічні причини, чинники виникнення та стадії булінгу (динаміка розгортання стадій боулінгу, його механізми та закономірності);

Психологічні наслідки та шляхи подолання проявів боулінгу в освітньому середовищі (психологічні наслідки булінгу для жертви та агресора, психологічна травма вимушеного спостерігача булінгу; психологічна допомога учасникам булінгу та профілактика боулінгу в освітньому середовищі; навчання навичок протидії булінгу в школі).

Тема 3. Протидія та попередження булінгу (цькуванню) в закладах освіти: правовий аспект

Нормативно-правове забезпечення протидії та попередження булінгу (цькуванню) в закладах освіти. Повноваження та обов'язки працівників закладу освіти з попередження та протидії булінгу (цькуванню). Розробка плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері протидії та попередження булінгу (цькуванню) в закладах освіти.

Рекомендована література

Основна:

1. Булінг: ми всі можемо допомогти це зупинити. Посібник для батьків учнів початкових і середніх шкіл. Київ : Весна, 2013. 10 с.
2. Вчимося вирішувати проблеми / Т. В. Азарова, О. І. Барчук, Т. В. Беглова, М. Р. Бітянова, Е. Г. Корольова, О. М. Пяткова; за заг. ред. М. Р. Бітянової. Київ : Главник, 2007. 144 с.
3. **Долинська Л. В., Матяш-Заяц Л. П. Психологія конфлікту: Навч. посібн. Київ : Каравела, 2010. 304 с**
4. Єфремова Г. Л. Шкільний булінг: специфіка та особливості прояву. *Педагогічна майстерня*. 2017. №8. С.14–19.
5. Ліщинська О. А. Профілактика психологічного насильства в сім'ї та в освітньому середовищі: Методичні рекомендації. Київ : Міленіум, 2010. 68 с.
6. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід. Методичний посібник. / Андрєєнкова В.Л., Мельничук В.О., Калашник О.А. К.: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 132 с.
7. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник/ Андрєєнкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. та ін. К.: ФОП Нічога С.О. 2020. 196 с.
8. Миськевич Т. Регулювання проблеми булінгу на законодавчому рівні: перші кроки України та світовий досвід. *Громадська думка про правотворення*. 2019. № 1 (166). С. 18–22.
9. Градова Ю. В. Кваліфікація адміністративного правопорушення як булінг: проблемі аспекти. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право*. 2020. Вип. 30. С. 85-90.
10. Дрок І. Провадження у справах про булінг. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 149-152.
11. Зеленський Є. С., Карпенко О. М. Відмежування поняття "булінг" від схожих за змістом понять. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 225-228.

Додаткова:

1. Омельчук В. А., Марцинюк Т. В. Забезпечення національної безпеки у контексті захисту інтересів дитини (правові аспекти протидії булінгу). *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Юридичні науки*. 2020. № 9. С. 55-61.
2. Скакун К. В. Булінг у закладах освіти: до проблеми запобігання. *Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення* : зб. наук. пр. за матеріалами V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20–21 трав. 2021 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. адміністр. права, Каф. адміністр. права та адміністр. діяльності ; уклад.: Н. П. Матюхіна, М. С. Ковтун, С. А. Федчишин. Харків : Право, 2021. С. 152-154.
3. Найдьонова Л. А. Кібер-булінг або агресія в інтернеті: способи розпізнання і захист дитини : методичні рекомендації. Серія: На допомогу вчителю. Вип. 4. Київ : [б.в.], 2011. 34 с.

4. Наконечна О. В. Конфліктність як чинник міжособистісних стосунків. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. Серія: Соціологія. Психологія. Педагогіка. 2003. Випуски 15, 16. С. 44 – 47 с.
5. Організація роботи з розв'язання проблеми насильства в школі : навчально-методичний посібник / упорядники: Дубровська Є. В., Ясеновська М. Е. Київ : Huss, 2011. 96 с.
6. Пірен М. І. Конфліктологія: підручник. Київ : МАУП, 2007. 360 с.
7. Рашковська І. Формування психологічного клімату в школі / упоряд. Т. Червонна. Київ : Шкільний світ, 2017. 152 с.
8. Тихомирова Є. Б., Постолювський С. Р. Конфліктологія та теорія переговорів : підручник. 2-ге вид., випр. Суми : ВТД «Університет книга», 2008. 240 с.
9. Федорченко Т. Є. Рання профілактика негативних проявів у поведінці дітей. – Київ : ТОВ «ХІК», 2003. 128 с.

Інформаційні ресурси:

1. <https://imzo.gov.ua/psyholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/zakonodavchi-ta-normatyvno-pravovi-akty-shchodo-zapobihannia-ta-protydii-nasyil-stva/> – Законодавчі та нормативно-правові акти щодо запобігання та протидії насильства.
2. <https://www.legalaid.gov.ua/multymedia/buling-ta-vidpovidalnist-za-jogo-vchynennya/> – Булінг та відповідальність за його вчинення

Діджиталізація та використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- формування та розвиток здатності ставити, формалізувати і вирішувати професійні завдання, оволодіння системним аналізом наукових проблем і генеруванням нових ідей, розвиток наукового світогляду;
- фокусування уваги на засвоєння інноваційних методів і технологій навчання інформатики й програмування.

Очікувані результати навчання:

- використовувати мультимедійні й цифрові технології та інтегрувати їх в освітнє середовище;
- застосовувати сучасні мови програмування та реалізовувати алгоритм у відповідному середовищі програмування.

Назва модуля		Зміст	Усього годин	
Додаткова варіативна частина	В	1	Засоби візуалізації навчальної інформації	2
		2	Розробка контрольних завдань	2
		3	Цифрові технології на занятті	2
		4	Розробка ігрових завдань	2
	Разом передбачено годин за планом			8

Тема 1. Засоби візуалізації навчальної інформації

Методи: майстер-клас, тренінг

Основні форми візуалізації навчального матеріалу: інфографіка, структурно-логічні схеми, інтелект-карти, таблиці, опорні конспекти, навчальні презентації. Принципи розробки візуальних навчальних матеріалів.

Засоби розробки інфографіки. Робота в середовищі Canva. Можливості онлайн-редактору Piktochart з розробки та представлення інформації в форматі інфографіки.

Навчальні презентації: основні вимоги. Розробка презентації в середовищі Prezi та Canva.

Інтеграція онлайн-дошок в освітній процес. Перспективні можливості Padlet, Explain Everything, Jamboard.

Тема 2. Розробка контрольних завдань

Методи: демонстрація, майстер-клас, тренінг

Основні види тестових завдань. Огляд основних середовищ, призначених для розробки інтерактивних тестових завдань.

Середовище LearningApps. Робота в онлайн-середовищі. Цікаві можливості LearningApps. Доступ учнів до інтерактивних завдань.

Організація перевірки знань в Word Wall. Основні види завдань. Особливості впровадження в освітній процес.

Online Test Pad: особливості роботи. Види тестових завдань. Розробка діалогового тренажера.

Тема 3. Цифрові технології на занятті

Методи: демонстрація, майстер-клас, тренінг

Використання інтерактивної дошки в класі. Додатки та сервіси для роботи з інтерактивною дошкою.

Можливості ресурсу Nearpod. Види слайдів заняття. Проведення заняття в реальному часі.

Впровадження матеріалу заняття в Google Classroom.

Розробка матеріалів в середовищі Mentimeter. Особливості проведення занять з використанням Mentimeter.

Тема 4. Розробка ігрових завдань

Методи: демонстрація, майстер-клас, тренінг

Розробка навчального квесту для інтерактивної дошки.

Середовище Learnis. Розробка веб-квесту. Способи інтеграції ігрових завдань в квест.

Quest room в середовищі Canva.

Комплекс шаблонів Flirity. Правила розробки ігрових завдань.

Рекомендована література

Основна:

1. Використання Веб 2.0 технологій на уроках природничих дисциплін : метод. посібник / О. Кожемякіна та ін. Краматорськ : б.в., 2020. 102 с.
2. Войтович Н. В., Найдьонова А. В. Використання хмарних технологій Google та сервісів Web 2.0 в освітньому процесі : метод. рекомендації. Дніпро : ДПТНЗ «Дніпровський центр ПТОТС», 2017. 113 с.
3. Гуштіна Н. І. Путівник світом цифрових технологій : посібник для вчителів. Київ : Видавничий центр «Освіта», 2018. 32 с.

Додаткова:

1. Бонч-Бруєвич Г. Ф., Носенко Т. І. Інтерактивний комплекс SMART Board у навчальному процесі : навч. посіб. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. 108 с.
2. Буйницька О. Інформаційні технології та технічні засоби навчання. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 240 с.
3. Гуржій А. М., Гуревич Р. С., Коношевський Л. Л., Коношевський О. Л. Мультимедійні технології та засоби навчання : навч. посіб. / за ред. Гуржія А. М. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. 556 с.
4. Палюшок Л. В. Застосування інтерактивного програмно-технологічного навчального комплексу Smart Board у навчальному процесі : посіб. на допомогу вчителям. Львів : ЛОППО, 2017. 84 с.
5. Цифрова адженда України – 2020. Концептуальні засади. Київ : Hitech office. 2016. 90 с.
6. ICT Competency Framework for Teachers. Version 3. Paris : UNESCO, 2018. 66 p.
7. Redecker C. European Framework for the Digital Competence of Educators Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu) : report. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. 95 p.
8. Quest. Шукаємо пригоди : навч.-метод. посібник / укл. І. М. Сокол. Випуск 2. Запоріжжя : Кругозір, 2016. 124 с.

Інформаційні ресурси:

1. Canva. URL: <https://www.canva.com/>.
2. Google Blogger. URL: <https://www.blogger.com/>.
3. Google Drive. URL: <https://drive.google.com/>
4. Jigsaw Planet. URL: <https://www.jigsawplanet.com/>.
5. Padlet. URL: <https://padlet.com>.
6. Prezi. URL: <https://prezi.com/>.

Мовно-комунікативна компетентність вчителя-предметника

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- вміння ефективно шукати інформацію; вміння шукати джерела та першоджерела та працювати з ними; розуміння авторського права, вміння розрізняти плагіат; вміння відрізняти факти від суджень; вміння систематизувати інформацію, висувати гіпотези та оцінювати альтернативи; вміння аналізувати медіатексти.
- володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування в процесі організації колективної та індивідуальної діяльності; вміння вислуховувати, відстоювати власну позицію, використовуючи різні прийоми розмірковувань та аргументації; розвиненість культури професійного спілкування, здатність досягати педагогічних результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії (відповідних знань, вербальних і невербальних умінь і навичок залежно від комунікативно-діяльнісних ситуацій); здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати українську мову в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя; навички публічного мовлення.

Очікувані результати навчання:

- застосовувати на практиці принципи української орфографії та пунктуації;
- дотримуватися правописних норм літературної мови;
- працювати зі словниками та навчально-довідковою літературою задля постійного вдосконалення навичок грамотного письма;
- застосовувати засоби вербальної та невербальної комунікації;
- володіти нормами сучасної української літературної мови у професійній комунікації, основами культури професійного спілкування, етикетом ділового спілкування;
- вчитися упродовж життя й удосконалювати з високим рівнем автономності набуту під час навчання кваліфікацію.

Назва модуля		Зміст	Усього годин	
Додаткова варіативна частина	В	1	Мовні норми в усному й писемному мовленні та їх порушення у професійній діяльності вчителів-предметників. Мовленнєва компетентність та культура мовлення вчителя-предметника: специфіка, недоліки, шляхи удосконалення.	4
		2	Вимоги нового українського правопису	2
		3	Техніка мовлення. Вербальні та невербальні знакові системи у процесі комунікації.	2
	Разом передбачено годин за планом			8

Тема 1. Мовні норми в усному й писемному мовленні та їх порушення у професійній діяльності вчителів-предметників. Мовленнєва компетентність та культура мовлення вчителя-предметника: специфіка, недоліки, шляхи удосконалення. Попередження й усунення мовленнєвих і немовленнєвих помилок та недоліків.

Тема 2. Вимоги нового українського правопису. Найбільші новації нового українського правопису. Новий український правопис та ділове українське мовлення у професійній діяльності вчителів-предметників.

Тема 3. Техніка мовлення. Функції комунікації. Вербальні та невербальні знакові системи у процесі комунікації. Бар'єри ефективного спілкування та шляхи їх подолання. Культура спілкування в інтернет-комунікації.

Рекомендована література

Основна:

1. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 251 с.
2. Громик Ю. В. Український правопис : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 140 с. URL: <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream.pdf>
3. Струганець Л. В. Мовнокомунікативна компетентність учителя-лідера: навчальний посібник. Київ: ПРІОРИТЕТИ, 2016. 32 с.
4. Українська мова без помилок. Говоримо і пишемо правильно. Сучасний довідник з урахуванням останніх змін у правописі і мовленні /укл. О. М. Журенко. Харків : Книжковий клуб : «Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. 512 с.
5. Український правопис. Затверджений Українською національною комісією з питань правопису. Київ, 2019.

Додаткова:

1. Головащук С. І. Орфографічний словник складних слів української мови. Київ : Наукова думка, 2008. 288 с.
2. Головащук С. І. Українське літературне слововживання : словник-довідник. Київ : Вища школа, 1995. 320 с.
3. Жайворонок В. В. Велика чи мала літера? Словник-довідник. Київ : Наукова думка, 2004. 204 с.
4. Козачук Г. О. Українська мова. Практикум. : навч. посібник. 2-ге вид. переробл. і доповн. Київ : Вища школа, 2008. 414 с.
5. Орфографічний словник української мови / уклад. : С. І. Головащук, М. М. Пешак, В. М. Русанівський, О. О.Тараненко. Київ : Довіра, 1994. 864 с.
6. Орфоепічний словник української мови : у 2 т. / уклад. : М. М.Пешак та ін. Київ : Довіра, 2001. Т. 1. 955 с.
7. Семенов О. М. Етнолінгвістична культура вчителя: навчальний посібник. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. 188 с.
8. Словник іншомовних слів / уклад. Л. О. Пустовіт та ін. Київ : Довіра, 2000. 1018 с.
9. Фаріон І. Правопис – корсет мови? Український правопис як культурно-політичний вибір. Львів : Свічадо, 2009. 120 с.

Інформаційні ресурси:

1. Український правопис. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf>
2. Козачук Г. О. Українська мова : практикум : навч. посіб. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/418678.pdf